

مشاوره حقوقی برای پزشکان و داروسازان

دکتر بهزاد نجفی

.....
کارشناس امور دارویی

■ پیش‌گفتار

آقای دکتر بهزاد نجفی که تاکنون مطالب متنوع و متعددی را برای رازی ارسال کرده‌اند و در نشریه چاپ شده و در آینده نیز چاپ خواهد شد، علاوه بر این که داروسازی خوانده‌اند، حقوق نیز خوانده‌اند. ضمناً ایشان هم در مرکز بهداشت میانه مشغول به کار هستند و هم داروخانه دارند. تمامی این مسایل باعث شده که مشکلات پزشکان و داروسازان در رابطه با قوانین و مقررات مربوط

به امور پزشکی و دارویی را بشناسند و با آشنایی که به مسایل حقوقی دارند، آن‌ها را از این زاویه موشکافی کرده و راه حل ارائه دهند. به همین دلیل برای شروع سرفصلی تحت عنوان «مشاوره حقوقی» تعدادی سؤال و جواب مبتلا به داروسازان و پزشکان را برایمان ارسال کرده‌اند که همراه با مقدمه خود ایشان از این پس در رازی چاپ خواهیم کرد. از همکاران گرامی و مخاطبان محترم رازی انتظار

داریم که سئوالات خود را در این زمینه برایمان ارسال کنند تا با در میان گذاشتن سئوالات با آقای دکتر بهزاد نجفی، پاسخ ایشان را همراه با سؤال مربوطه در همین سرفصل منتشر نماییم. ضمن تشکر و قدردانی از لطف و محبت آقای دکتر بهزاد نجفی به همکاران خودشان و نشریه رازی با هم مطلب ایشان را مرور کرده و امیدواریم که راهگشا باشد.

«سردبیر»

■ مقدمه

با توجه به گستره حضور داروسازان و پزشکان در مراکز درمانی و بهداشتی و صنایع داروسازی و مراکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های علوم پزشکی بیمارستان‌ها و غیره و نیاز به آگاهی‌های اولیه همکاران محترم از قوانین و مقررات مربوط به امور پزشکی و دارویی و غیره که احساس می‌شود، لذا بر آن شدیم مسایل و مشکلات شایع و مبتلا به این گونه موارد که از نظر قانونی و حقوقی حائز اهمیت بوده و درک و آگاهی از آن برای همکاران شاغل در این گونه مراکز مفید و لازم بوده و منجر به افزایش فهم و آگاهی از قوانین و مقررات حقوقی و قانونی و حقوق پزشکی خواهد شد، مطالبی را به صورت سریال و در صفحات جداگانه‌ای به عنوان مشاوره حقوقی درج کنیم و در اوایل سعی خواهد شد که مسایل و مشکلات شایع و عمومی به صورت سؤال و جواب درج گردد.

◀ داروساز داروخانه‌ای هستیم که حدود دو سال پیش به علت داشتن چندین فقره چک برگشتی با بانک و دو شرکت توزیع و پخش دارویی اختلاف پیدا

کردم و بانک عامل هم به خاطر این کار از ارایه خدمات بانکی و تحویل دسته چک به اینجانب خودداری نمود که تا زمان حاضر نیز ادامه دارد و شرکت‌های پخش دارو نیز پس از ماه‌ها انتظار برای وصول مبلغ چک اقدام قانونی کرده و به دادگاه محل شکایت کرده و نیز از تحویل دارو به بنده خودداری نمودند و حتی شرکت توزیع دارو نماینده و وکیل خود را جهت اخذ و وصول مبلغ چک‌های مربوطه از اینجانب، از طریق دادگاه به شهرستان مربوطه اعزام کرد که در آخرین لحظات با وساطت و حل اختلاف مربوطه از طرف یکی از معتمدین شهر و واریزی مبلغ چک مربوطه و همچنین پس گرفتن شکایت شرکت پخش دارویی قضیه فیصله یافت.

حال پس از گذشت ۳ سال شرکت‌های مربوطه به مدت چند ماه از تحویل دارو به داروخانه بنده خودداری نموده و پس از آن با وساطت یکی از همکاران، شرکت پخش دارو فقط با اخذ وجه نقدی دارو آن را تحویل می‌دهد که این روال ادامه دارد و از طرفی بانک نیز از تحویل دسته چک به اینجانب خودداری می‌نماید، حال سؤال این است که این وضعیت تا کی ادامه خواهد یافت و بنده نمی‌توانم از مزایای شرکت‌های توزیع دارو استفاده کنم و مجبور به پرداخت نقدی هستم که همیشه برایم مقدور نیست و گاهی نیز داروها برگشت داده می‌شود.

البته لازم به یادآوری است که داروخانه بنده در یک مکان و موقعیت خوبی قرار گرفته و علت تاخیر در پرداخت چک‌های مربوطه، عدم برنامه‌ریزی و مدیریت غلط و نامنظم و نامرتب و هزینه کردن درآمدهای داروخانه در سایر موارد بوده است نه ورشکستگی مالی ...

با تشکر از این همکار داروساز عزیز، به خاطر رک‌گویی و درج مشکلات و شرح حال خودشان که نوعی اظهار ندامت و پشیمانی می‌باشد، که مجبور می‌شویم چند نکته را در این جا به همکاران محترم داروساز داروخانه‌ها یادآوری کنیم.

در این قضیه بانک مربوطه و شرکت‌های پخش دارویی کاملاً قانونی عمل کرده‌اند، اعتمادی که بین بانک و مشتری وجود دارد نبایستی خدشه‌دار شود. دارنده چک به هر عنوانی که صادر شده باشد موظف و مکلف است نسبت به پرداخت آن اقدام نماید و متبعا ادامه همکاری بانک با مشتری منوط به عملکرد و حس اعتماد و اعتمادسازی مشتری است و در این رابطه به نظر می‌رسد که تا مادامی که بانک به عملکرد مشتری اعتماد نکند می‌تواند این روال را ادامه دهد که می‌توانید با دادن تعهد نسبت به رفع موارد پیش آمده اقدام کنید.

از طرفی شرکت عامل موظف نیست همیشه نسبت به تحویل داروهای با شرایط ویژه از قبیل چک مدت‌دار و یا جایزه‌دار اقدام کند و حتی می‌تواند اگر به مشتری (که در این جا همان مسؤول داروخانه است) اعتماد نکند یا نسبت به وصول مبلغ آن تردید کند نسبت به تحویل نقدی دارو اقدام کند و در صورت ادامه از تحویل دارو نیز خودداری کرده و مراتب را به مسؤولین ذیربط بالاتر گزارش کرده و در قبال داروهای تحویلی اقامه دعوی کند که شرکت‌های دارویی در این جا نیز کاملاً قانونی عمل کرده‌اند، که این داروساز می‌تواند با سپردن تعهد به شرکت‌های دارویی نسبت به رفع مسایل پیش آمده نیز اقدام نمایند.

ولی آنچه مهم است این است که به نظر می‌رسد

که این همکار داروساز از مسایل اخلاق پزشکی و داروسازی عدول کرده‌اند و منحرف شده‌اند و خودشان اذعان کرده‌اند که از استطاعت مالی و درآمد خوبی بهره‌مند بوده‌اند و دیگر این مسایل و ناشکری و غیره برای چیست، شرکت‌های دارویی و غیره همیشه در این گونه موارد با فردی که خدای نکرده دچار ورشکستگی مالی شده‌اند یا نتوانسته‌اند به دلیل عدم فروش و عرضه داروهایشان نسبت به پرداخت چک‌ها اقدام کنند به یکسان برخورد نمی‌کنند و معمولاً در این گونه موارد ملاحظه می‌کنند، که ما شاهد موارد بسیاری از این قضیه بوده‌ایم و نسبت به وصول چک‌ها خودشان تاخیر داشته‌اند تا همکاران داروساز داروخانه فرصت بازپرداخت آن را داشته باشند نه این که مثل همین داروساز که کفران نعمت کرده و به ارزش و منزلت و شخصیت خود احترام قایل نیست و درآمد دارو را به جای این که صرف پرداخت چک‌هایش بکند در جای دیگر خرج می‌کند و ارزش داروخانه‌اش را پایین می‌آورد.

نکته آخر این که همکاران داروساز بایستی نسبت به مدیریت فروش روزانه داروخانه خود اهتمام ورزند و دخل و خرج و سود و زیان آن را بدانند تا مشکلی پیش نیاید.

در شرح ذیل مواردی از قانون چک مصوب ۱۳۷۲/۸/۱۱ و اصلاحات بعدی ۱۳۸۲/۶/۲ آورده می‌شود که همکاران داروخانه به هنگام صدور چک موارد آن را مراعات کنند.

ماده ۱ - انواع چک عبارت است از:

۱ - چک عادی: چکی است که اشخاص عهده بانک‌ها به حساب جاری خود صادر و دارنده آن

تضمینی جز اعتبار صادرکننده آن ندارد.
۲ - چک تایید شده: چکی است که اشخاص عهده بانک‌ها به حساب جاری خود صادر و توسط بانک محال علیه پرداخت وجه آن تایید می‌شود.

۳ - چک تضمین شده: چکی است که توسط بانک به عهده همان بانک به درخواست مشتری صادر و پرداخت وجه آن توسط بانک تضمین می‌شود.
۴ - چک مسافرتی: چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می‌گردد.

ماده ۲ - چک‌های صادره عهده بانک‌هایی که طبق قوانین ایران در داخل کشور دایر شده و یا می‌شوند، همچنین شعب آن‌ها در خارج از کشور در حکم اسناد لازم الاجراست و دارنده چک در صورت مراجعه به بانک و عدم دریافت تمام یا قسمتی از وجه آن به علت نبودن محل و یا به هر علت دیگری که منتهی به برگشت چک و عدم پرداخت گردد می‌تواند طبق قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به اجرای اسناد رسمی وجه یک یا باقیمانده آن را از صادرکننده وصول نماید.
برای صدور اجراییه، دارنده چک باید عین چک و گواهی‌نامه مذکور در ماده ۴ و یا گواهی‌نامه مندرج در ماده ۵ را به اجرای ثبت اسناد محل تسلیم نماید. اجرای ثبت در صورتی اجرا صادر می‌کند که مطابقت امضای چک با نمونه امضای صادرکننده در بانک از طرف بانک گواهی شده باشد. دارنده چک اعم است از کسی که چک در وجه او صادر گردیده یا به نام او پشت‌نویسی شده یا حال چک

ماده ۳ - صادرکننده چک باید در تاریخ مندرج در آن معادل مبلغ مذکور در بانک محال علیه وجه نقد داشته باشد و نباید تمام یا قسمتی از وجهی را که به اعتبار آن چک صادر کرده به صورتی از بانک خارج نماید یا دستور عدم پرداخت وجه چک را بدهد و نیز نباید چک را به صورتی تنظیم نماید که بانک به عللی از قبیل عدم مطابقت امضا یا قلم‌خوردگی در متن چک یا اختلاف در مندرجات چک و امثال آن از پرداخت وجه چک خودداری نماید.
هرگاه در متن چک شرطی برای پرداخت ذکر شده باشد بانک به آن شرط ترتیب اثر نخواهد داد.

ماده ۳ مکرر - چک فقط در تاریخ مندرج در آن یا پس از تاریخ مذکور قابل وصول از بانک خواهد بود.

ماده ۴ - هرگاه وجه چک به علتی از علل مندرج در ماده ۳ پرداخت نگردد بانک مکلف است در برگ مخصوصی که مشخصات چک و هویت و نشانی کامل صادرکننده در آن ذکر شده باشد، علت یا

از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد، به حبس تا حداکثر شش ماه محکوم خواهد شد.

ب - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک از ده میلیون (۱۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال باشد، از شش ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

ج - چنانچه مبلغ مندرج چک از پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال بیشتر باشد، به حبس از یک سال تا دو سال و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال محکوم خواهد شد و در صورتی که صادرکننده چک اقدام به اصدار چک‌های بلامحل نموده باشد، مجموع مبالغ مندرج در متون چک‌ها ملاک عمل خواهد بود.

تبصره - این مجازات‌ها شامل مواردی که ثابت شود چک‌های بلامحل بابت معاملات نامشروع و یا بهره ربوی صادر شده، نمی‌باشد.

ماده ۸ - چک‌هایی که در ایران عهده بانک‌های واقع در خارج از کشور صادر شده و متهی به گواهی عدم پرداخت شده باشند، از لحاظ کیفری مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

ماده ۹ - در صورتی که صادرکننده چک قبل از تاریخ شکایت کیفری، وجه چک را نقداً به دارنده آن پرداخته یا با موافقت شاکی خصوصی ترتیبی برای پرداخت آن داده باشد، یا موجبات آن را در بانک محال علیه فراهم نماید، قابل تعقیب کیفری نیست.

در مورد اخیر بانک مذکور مکلف است تا میزان وجه چک، حساب صادرکننده را مسدود نماید و به محض مراجعه دارنده و تسلیم چک وجه آن را بپردازد.

علل عدم پرداخت را صریحاً قید و آن را امضا و مهر نموده و به دارنده چک تسلیم نماید.

در برگ مزبور باید مطابقت امضای صادرکننده با نمونه امضای موجود در بانک (در حدود عرف بانکداری) و یا عدم مطابقت آن از طرف بانک تصدیق شود.

بانک مکلف است به منظور اطلاع صادرکننده چک، فوراً نسخه دوم این برگ را به آخرین نشانی صاحب حساب که در بانک موجود است، ارسال دارد. در برگ مزبور باید نام و نام خانوادگی و نشانی کامل دارنده چک نیز قید گردد.

ماده ۵ - در صورتی که موجودی حساب صادرکننده چک نزد بانک کمتر از مبلغ چک باشد، به تقاضای دارنده چک، بانک مکلف است مبلغ موجود در حساب را به دارنده چک بپردازد و دارنده چک با قید مبلغ دریافت شده در پشت چک و تسلیم آن به بانک گواهینامه مشتمل بر مشخصات چک و مبلغی که پرداخت شده از بانک دریافت می‌نماید. چک مزبور نسبت به مبلغی که پرداخت نگردید بی‌محل محسوب و گواهی‌نامه بانک در این مورد برای دارنده چک جانشین اصل چک خواهد بود.

در مورد این ماده نیز بانک مکلف است اعلامیه مذکور در ماده قبل را برای صاحب حساب ارسال نماید.

ماده ۶ - بانک‌ها مکلفند در روی هر برگ چک نام و نام خانوادگی صاحب حساب را قید نمایند.

ماده ۷ - هر کس مرتکب بزه صدور چک بلامحل گردد به شرح ذیل محکوم خواهد شد:

الف - چنانچه مبلغ مندرج در متن چک کمتر

چک را به دیگری انتقال دهد یا حقوق خود را نسبت به چک به هر نحو به دیگری واگذار نماید، تعقیب کیفری موقوف خواهد شد.

ماده ۱۲ - هرگاه قبل از صدور حکم قطعی شاکی گذشت نماید و یا این که متهم وجه چک و خسارت تاخیر تادیه را نقداً به دارنده آن پرداخت کند، یا موجبات پرداخت وجه چک و خسارات مذکور را فراهم کند یا در صندوق دادگستری یا اجرای ثبت تودیع نماید، مرجع رسیدگی قرار موقوفی تعقیب صادر خواهد کرد.

صدور قرار موقوفی تعقیب در دادگاه کیفری مانع از آن نیست که آن دادگاه نسبت به سایر خسارات مورد مطالبه رسیدگی و حکم صادر کند.

هرگاه پس از صدور حکم قطعی، شاکی گذشت کند و یا این که محکوم علیه به ترتیب فوق موجبات پرداخت وجه چک و خسارات تاخیر تادیه و سایر خسارات مندرج در حکم را فراهم نماید، اجرای حکم موقوف می‌شود و محکوم علیه فقط ملزم به پرداخت مبلغی معادل یک سوم جزای نقدی مقرر در حکم خواهد بود که به دستور دادستان به نفع دولت وصول خواهد شد.

تبصره - میزان خسارات و نحوه احتساب آن بر مبنای قانون الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون اصلاح موادی از قانون صدور چک - مصوب ۱۳۷۶/۳/۱۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام - خواهد بود.

ماده ۱۳ - در موارد زیر صادرکننده چک قابل تعقیب کیفری نیست:

الف - در صورتی که ثابت شود چک سفید امضا داده شده باشد.

ماده ۱۰ - هر کس با علم به بسته حساب بانکی خود مبادرت به صدور چک نماید، عمل وی در حکم صدور چک بی‌محل خواهد بود و به حداکثر مجازات مندرج در ماده ۷ محکوم خواهد شد و مجازات تعیین شده غیرقابل تعلیق است.

ماده ۱۱ - جرایم مذکور در این قانون بدون شکایت دارنده چک قابل تعقیب نیست و در صورتی که دارنده چک تا شش ماه از تاریخ صدور چک برای وصول آن به بانک مراجعه نکند، یا ظرف شش ماه از تاریخ صدور گواهی عدم پرداخت شکایت ننماید، دیگر حق شکایت کیفری نخواهد داشت. منظور از دارنده چک در این ماده شخصی است که برای اولین بار چک را به بانک ارائه داده است. برای تشخیص این که چه کسی اولین بار برای وصول وجه چک به بانک مراجعه کرده است بانک‌ها مکلفند به محض مراجعه دارنده چک هویت کامل و دقیق او را در پشت چک با ذکر تاریخ ذکر نمایند.

کسی که چک پس از برگشت از بانک به وی منتقل گردیده حق شکایت کیفری نخواهد داشت مگر آن که انتقال قهری باشد.

در صورتی که دارنده چک بخواهد چک را به وسیله شخص دیگری به نمایندگی از طرف خود وصول کند و حق شکایت او در صورت بی‌محل بودن چک محفوظ باشد، باید هویت و نشانی خود را با تصریح نمایندگی شخص مذکور در ظهر چک قید نماید و در این صورت بانک اعلامیه مذکور در ماده ۴ و ۵ را به نام صاحب چک صادر می‌کند و حق شکایت کیفری او محفوظ خواهد بود.

تبصره - هرگاه بعد از شکایت کیفری شاکی

ب - هرگاه در متن چک، وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی شده باشد.

ج - چنانچه در متن چک قید شده باشد که چک بابت تضمین انجام معامله با تعهدی است.

د - هرگاه بدون قید در متن چک ثابت شود که وصول وجه آن منوط به تحقق شرطی بوده یا چک بابت تضمین انجام معامله یا تعهدی است.

ه - در صورتی که ثابت گردد چک بدون تاریخ صادر شده و یا تاریخ واقعی صدور چک مقدم بر تاریخ مندرج در متن چک باشد.

ماده ۱۴ - صادرکننده چک یا ذی‌نفع یا قائم مقام قانونی آن‌ها با تصریح به این که چک مفقود یا سرقت یا جعل شده و یا از طریق کلاهبرداری یا خیانت در امانت یا جرایم دیگر تحصیل گردیده می‌تواند کتباً دستور عدم پرداخت وجه چک را به بانک بدهد. بانک پس از احراز هویت دستوردهنده از پرداخت وجه آن خودداری خواهد کرد و در صورت ارایه چک، بانک گواهی عدم پرداخت را با ذکر علت اعلام شده صادر و تسلیم می‌نماید.

دارنده چک می‌تواند علیه کسی که دستور عدم پرداخت داده، شکایت کند و هرگاه خلاف ادعایی که موجب عدم پرداخت شده ثابت گردد، دستور دهنده علاوه بر مجازات مقرر در ماده ۷ این قانون به پرداخت کلیه خسارات وارده به دارنده چک محکوم خواهد شد.

تبصره ۱ - ذی‌نفع در مورد این ماده کسی است که چک به نام او صادر یا ظهرنویسی شده یا چک به او واگذار گردیده باشد (یا چک در وجه حامل به او واگذار گردیده).

در موردی که دستور عدم پرداخت مطابق این

ماده صادر می‌شود بانک مکلف است وجه چک را تا تعیین آن در مرجع رسیدگی یا انصراف دستور دهنده در حساب مسدودی نگهداری نماید.

تبصره ۲ - دستور دهنده مکلف است پس از اعلام به بانک شکایت خود را به مراجع قضایی تسلیم و حداکثر ظرف مدت یک هفته گواهی تقدیم شکایت خود را به بانک تسلیم نماید در غیراین صورت پس از انقضای مدت مذکور بانک از محل موجودی به تقاضای دارنده چک وجه آن را پرداخت کند.

تبصره ۳ - پرداخت چک‌های تضمین شده و مسافرتی را نمی‌توان متوقف نمود مگر آن که بانک صادرکننده نسبت به آن ادعای جعل نماید. در این مورد نیز حق دارنده چک راجع به شکایت به مراجع قضایی طبق مفاد قسمت اخیر ماده (۱۴) محفوظ خواهد بود.

ماده ۱۵ - دارنده چک می‌تواند وجه چک و ضرر و زیان خود را در دادگاه کیفری مرجع رسیدگی مطالبه نماید.

ماده ۱۶ - رسیدگی به کلیه شکایات و دعاوی جزایی و حقوقی مربوط به چک در دادسرا و دادگاه تا خاتمه دادرسی، فوری و خارج از نوبت به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۷ - وجود چک در دست صادرکننده به دلیل پرداخت وجه آن و انصراف شاکی از شکایت است مگر این که خلاف این امر ثابت گردد.

ماده ۱۸ - مرجع رسیدگی‌کننده جرایم مربوط به چک بلامحل، از متهمان، در صورت توجه اتهام، طبق ضوابط مقرر در ماده (۱۳۴) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب (در امور

تبصره ۱ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است سوابق مربوط به اشخاصی که مبادرت به صدور چک بلامحل نموده‌اند، به صورت مرتب و منظم ضبط و نگهداری نماید و فهرست اسامی این اشخاص را در اجرای مقررات این قانون در اختیار کلیه بانک‌های کشور قرار دهد.

تبصره ۲ - ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت اشخاص از افتتاح حساب جاری و نحوه پاسخ به استعلامات بانک‌ها به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف مدت سه ماه توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تنظیم و به تصویب هیات دولت می‌رسد.

ماده ۲۲ - در صورتی که به متهم دسترسی حاصل نشود، آخرین نشانی متهم در بانک محل علیه اقامتگاه قانونی او محسوب است و هرگونه ابلاغی به نشانی مزبور به عمل می‌آید.

هرگاه متهم حسب مورد به نشانی بانکی یا نشانی تعیین شده شناخته نشود یا چنین محلی وجود نداشته باشد گواهی مامور به منزله ابلاغ اوراق تلقی می‌شود و رسیدگی بدون لزوم احضار متهم به وسیله مطبوعات ادامه خواهد یافت.

ماده ۲۳ - قانون صدور چک مصوب خرداد ۱۳۴۴ نسخ می‌شود.

کیفری) - مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸ کمیسیون امور قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی حسب مورد، یکی از قرارهای تامین کفالت یا وثیقه (اعم از وجه نقد یا ضمانت‌نامه بانکی یا مال منقول و غیرمنقول) اخذ می‌نماید.

ماده ۱۹ - در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب حساب متضامناً مسؤول پرداخت وجه چک بوده و اجراییه و حکم ضرر و زیان براساس تضامن علیه هر دو صادر می‌شود. به علاوه، امضاکننده چک طبق مقررات این قانون مسؤولیت کیفری خواهد داشت مگر این که ثابت نماید که عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی اوست که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده از نظر کیفری مسؤول خواهد بود.

ماده ۲۰ - مسؤولیت مدنی پشت‌نویسان چک طبق قوانین و مقررات مربوط کماکان به قوت خود باقی است.

ماده ۲۱ - بانک‌ها مکلفند کلیه حساب‌های جاری اشخاصی را که بیش از یک بار چک بی‌محل صادر کرده و تعقیب آن‌ها منتهی به صدور کیفر خواست شده باشد، بسته و تا سه سال به نام آن‌ها حساب جاری دیگر باز نمایند.

مسئولان شعب هر بانکی که به تکلیف فوق عمل نمایند حسب مورد با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم به یکی از مجازات‌های مقرر در ماده ۹ قانون رسیدگی به تخلفات اداری توسط هیات رسیدگی به تخلفات اداری محکوم خواهند شد.

